

FRANZISKO ISASI ETA BESTE BI ISASLAR MUGAKO GUDUETAN

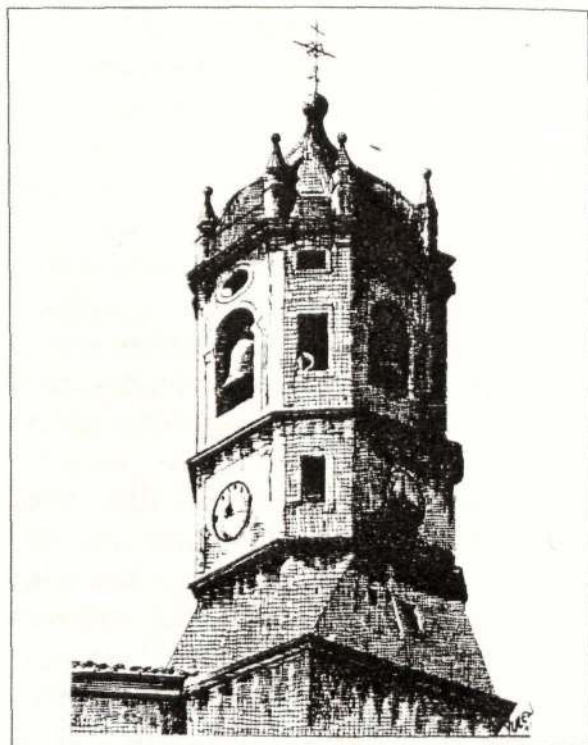
ranzisko Isasi jesuita eta ingeniaria zenbait aldiz aipatzen du Joseph Moret historiagileak *Sitio de Fuenterrabia* (1654)

liburuan. Hondarribiari 1638. urtean frantsesak jarri zioten hesi aipatu hartatik hamasei urtera hain zuzen, gertakari haietako une larrietan defentsarako murrak berrizatze eta indartzez ausart jokatu zuelako.

Aipatzen ez duena zera da, Antonio Isasi almirantea osaba zuela eta ahaide Diego Sarmiento Isasi Gipuzkoako gudarosteen koronela. Baina hau, liburu hortan, maizenik Diego Isasi bezala dakar, bigarren deitura soilez.

Gregorio Mujikak bere *Monografía histórica de la Villa de Eibar* (1910) liburuaren 252. orrialdean adierazten digunez. Eibarko Markeskua jauregiko hiru Isasik izan zuten 1638ko hesi hartan partaidetza. Eta seguruenik Antoniok edo Diegok deitua izango zen Franzisko defentsarako murrueen lanetarako. Langintza horien berri ematen du Florentino Portuk *Fuenterrabia. Notas histrtuk Idean adierazten digunez. E* (1975) deritzan liburuaren 265. orrialdean (1989. urtean argitaratu zen bigarren edizioan 398. orrialdean berriz datorrena). Gainera dio, Franzisko Isasik, 1939. urteko irailaren 8tik ezagutzen den ospakuntzari bere predikuarekin eman ziola hasiera.

Dena dela, Franzisko Isasiri buruz ez dakigu gauza askorik, F. Arozenak *Diccionario biográfico vasco* (vol. Gipuzkoa) haren 117. orrialdean eibartartzat jotzen du, historiagileek hala ziotelako. Familiaz bai noski, baina bertan jaio zenik ez dakigu. Nik

Eibarko San Andres parrokiaren torrea

neuk ere, horiei jarraituz, aipatzen nuen Euskal Herriko Erret Adiskideen sarrerako hitzaldian (ikus, *Bol. R.R.B.A.P.*, XXXIII, 1977, 556. or.).

Jatorri hortako Isasiarren familian eman zen gizonik ospetsuena Juan Isasi zen noski, errege Felipe IV.aren semeen maisua, Quevedo idazlearen adiskide mina eta honek Sandoval torrean gogozkontra eduki zutenean idatzitako gutunetan, lagun ona goresteaz gainera, hark ematen zizkion berriak arduratsu jarraitzen zituela dirudi, bereziki Bidasoaren muga inguruetako auzi eta borrokak zirela eta (ikus, Francisco de Quevedo, *Obras completas*, 1960, II. tomoko, 938-939, 944-945 eta 952-953. orrialdeak). Gai hortaz aspaldi idatzi nuen Eibar aldizkarian, 1964. urtean abenduko zenbakian.

Diego sarmiento Isasi koronela

1636an gipuzkoar tropen buru Urruñara sartzean, alde batetik soldaduak indarkeriz egin zituzten gehiegikeriak eta ondotik emakumeak hain basati, Quevedok hor azaltzen ditu 644-945. orrialdeetan. gerora ordea, 1638ko hesiaz hainbeste idatzi dutenek holakorik aipatzen ez dutenarren. hara hitzezihitz zer zioen Quevedok: "... los guipuzcoanos pasado el rio Andaia, a pesar de los franceses, con el agua a los pechos. Luego tomaron ellugar de Urruña, entrando los hombres por una puerta a cuchilladas, y trescientas mujeres que los seguian por otra con asadones y piedras y palos, y éstas hicieron grande estrago, saquearon el lugar y le pusieron fuego. Pesóle al coronel don Diego de Isasi, mandólas retirar y que no siguiesen".

Bakoitzak atera ditzala kontuak gertakari horietaz.

1521eko gudua eta 1638koa ez ziren gauza bera. Lehenengoan nafarrak berena izan zen Bidasoa parte hau berreskuratu nahi izan zuten, bertako askoren laguntzaz, "Gaztelako erregeen menperatze hura eta XVI. mendeko gudua" zeritzan artikulua hartan azaldu nuenez (ikus, *Hondarribia* aldizkaria, 74. zenb., 18. or.). Gerora, gipuztarrak gaztelako erregeen eraginez, mugaren bi alderdietako euskaldunen artean gorrotoa biziagotzen ahalegindu ziren. Baita ere, esan behar da, aukera hori Nafarroa eta Biarnoko Henrike IV.a, Joana Albreten semea, Frantziako errege egiteak bide eman zuela.

Topikoak berez iraunkorrak izaki. Mugazaindikoei hugonote izatetik leporatu zitzaizkion zama oraindik hor zeramaten eta edonolako zigorra libre zen, garaiko gaztelarren politikari komeni zitzaizkion noski. Baina historiari ere bere mugak jarri behar zaizkio eta ziur dakiguna da Henrike IV.a 1593an Frantziako errege

izendatzean "Parisek meza bat ongi merezi du" esanaz katoliko bihurtu zela. Beraz, ez zegoen erlijio aldetik desberdintasunik, bai ordea politikagatik lehendiko itzal hari iraurarazi nahia.

Pierre d' Lancrek, 1609. ean, Lapurdi eta Baxenabarreko hainbat emakume euskaldun sutan erre zituen Bordelen, ulertu ezin zuten hizkuntzan sorgintzat epaiturik, hugonoteak (calvinistak) izateaz gainera deabru hizkuntzan mintzatzeko omen ziren. Aldi berean, beren buruak gorde nahirik 1610. ean mugaren alde honetara ihesi zetozten emakumeentzat hemen ere sorgin-ihizia ireki zuten (ikus "Sorginak Hondarribian?", *Hondarribia*, 62. zenb. 24-25. orr.).

Baina, arestian esan dudanez, ezer gutxi dakigu Franzisko Isasiren bizitzaz. Hondarribiko murrak berriztatuz gero, 1646. urtean, Eibarko udalaren eskariz San Andres parroikiko kaperen eta torregintzaren egitura eta eraikuntza lana eman zitzaizkion berari eta Inazio Antsola Markin-Etxebarriko hargin-maisuari. Franzisko Isasiren proiektua onartu zen, nork kanpantorreari konopial erako silueta berezia eman zion. Aldiz, I. Antsolaren harlanduzko eraikuntza lanak bere seme Joan Antsola ibarguen arkitektoak jarraitu zituen, torrea 1656. urterako eraikia zen eta eskatu zitzaizkion lan guziaz 1662. ean bukatu.

Oraintsu, I. Zendoia Etxanizek argitaratu berri du Joan Antolari buruzko iker lan zehatz bat (ikus, "Algunas obras de Juan de Ansola, Maestro Arquitecto del siglo XVII. en Guipúzcoa", *Bol. R.S.B.A.P.*, LII, 1996, 373-405. orr.) baina ez du ezer gehitzen Franzisko Isasiri buruzkoan.